

panoràmica

Viatge cap a un sistema educatiu més inclusiu

Mel Ainscow (Manchester, 1943) és catedràtic emèrit d'educació de la Universitat de Manchester, i reconegut internacionalment com una autoritat en la promoció de la inclusió i l'equitat a l'educació. Anteriorment, va ser director d'escola, assessor d'administracions educatives i professor de la Universitat de Cambridge.

Ha participat recentment en projectes de recerca col·laboratius amb xarxes d'escoles a Austràlia, Anglaterra, Portugal i Espanya.

Ha publicat extensament en revistes acadèmiques internacionals. Entre els seus llibres més recents hi ha: "Struggles for equity in education: The selected works of Mel Ainscow (2015, Routledge) i "Changing Education Systems: A Research-based Approach" (2019, Routledge).

És consultor de la UNESCO on treballa per promoure l'equitat i la inclusió mundialment.

“Tots els alumnes importen i importen de la mateixa manera”

per Ana Moreno

ENTREVISTA A MELVIN AINSKOW

Podria dir-nos quina és la seva idea sobre la inclusió i algunes implicacions concretes de l'ODS 4 “garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat i promoure les oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida per a tothom”?

He treballat més de trenta anys amb aquest objectiu, la majoria juntament amb la UNESCO. El meu equip i jo ens hem implicat en projectes de diferents parts del món com Espanya i Llatinoamèrica. Sempre hi ha hagut el debat sobre què és l'educació inclusiva; ara fem servir també la paraula equitat. Crec que és crucial tenir definicions clares i que tothom implicat en educació hi participi. La transformació educativa és molt difícil, no sols perquè les persones més importants, els professors, estan molt ocupats.

La meua idea d'inclusió és que és un procés, si ho preferiu, un viatge que cada sistema educatiu, cada col·legi, ha de recórrer intentant buscar camins per arribar a cada nen i nena. El meu objectiu és cada alumne, no pas un tipus particular d'estudiant. Es tracta de treballar les barreres que dificulten que un nen o nena no hi pugui participar, estar

present o progressar.

Utilitzo la paraula barrera com a metàfora. Em refereixo a barreres del context. En altres paraules “què hi ha al sistema educatiu, a l'escola, a la classe, què dificulta a alguns alumnes estar presents, participar i progressar”.

Es tracta de fer front als obstacles. Aquestes barreres poden tenir formes diferents, pot ser el currículum, si no té en compte tots els alumnes o els mètodes d'ensenyament, si no permet planificar una lliçó per a la diversitat d'alumnes de l'aula, però algunes de les barreres més difícils són les limitacions de les nostres experiències prèvies i són a la ment.

Em refereixo al procés on la gent identifica les barreres i treballa junta per veure com actuar per superar-les.

Les evidències que tenim de diferents països a Llatinoamèrica, i també d'Espanya, és que quan això es fa bé, el canvi que es produeix beneficia tots els alumnes.

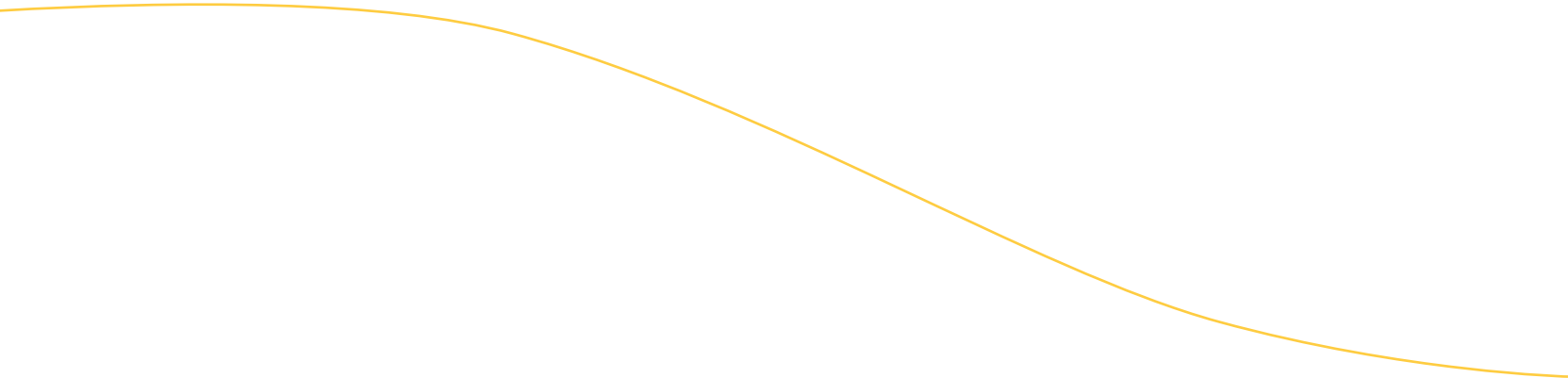
Això implica que la inclusió és realment un camí a l'excel·lència. L'equitat forma part de l'agenda de les Nacions Unides en els darrers 4 o 5 anys.

L'equitat és el sentit ètic. El 2017 vaig elaborar amb un grup de col·legues una guia per a la UNESCO anomenada: “[Guia per assegurar la inclusió i l'equitat en educació](#)”. Ho resumiré en una frase simple que conté el principal “Tots els alumnes importen i importen de la mateixa manera”. Jo veig la inclusió i l'equitat no pas com una política sinó com un principi que han d'incloure totes les polítiques, currículum, finançament, sistemes d'avaluació, organitzacions, comunitats i col·legis. A més, es pot fer servir estratègicament perquè és molt útil perquè la gent entengui el que estem intentant aconseguir.

Quin paper creu que haurien de jugar les escoles d'educació especial en un sistema inclusiu?

Hem d'assegurar als pares que rebran l'ajut que els fills necessiten a l'escola convencional. Això implica un procés de transformació de les escoles. El tema de l'escola especial

Les barreres més difícils són les d'experiències prèvies i estan a la ment

és antic. Té dos-cents anys i varia als diferents llocs del món. Hi ha alguns països on encara hi ha molts nens que reben diferents tipus de prestacions especials i d'altres on gairebé cap nen en rep. Dos que em semblen destacables a Europa són Itàlia i Portugal. A Itàlia es va abolir tota prestació especial fa trenta anys, els nens van a l'escola local del seu barri i tots els recursos i el suport s'han adreçat en aquesta direcció. Portugal és potser un exemple millor. Fa vint anys, va abolir tota provisió especial i es van redirigir els recursos a les escoles convencionals. Allà els col·legis treballen en grups o clústers. Cadascú té un centre de recursos que dona suport als nens i als professors perquè les classes siguin més inclusives.

Així doncs, aquest és un viatge en què hi som tots, els pares que avui dia estan preocupats pels seus fills és

Hem de preparar la propera generació de ciutadans per viure junts

perquè, malgrat que s'està avançant, això encara no es reflecteix a les escoles. Cal involucrar la comunitat, les famílies, i també els recursos socials. A molts llocs veig un avenç que es produeix des dels col·legis, ells prenen el lideratge i es mobilitzen cap a una escola més inclusiva. Es necessitarà temps, però hi ha un procés d'inclusió que avança i en què tothom hi està involucrat. Hem d'escoltar els pares i ells hi han de contribuir. Cal parlar amb les empreses locals, les universitats, les institucions religioses, tothom hi té un paper per jugar, també els nens hi tenen un paper crucial. Tenim evidències significatives que les escoles on hi ha un progrés cap a entorns innovadors d'aprenentatge inclusiu, els infants contribueixen al seu desenvolupament.

Ens podria comentar quins beneficis aporta un sistema inclusiu a cada alumne, família i a tota la societat?

Aquesta és una gran pregunta. Un dels esdeveniments més importants en relació amb aquest tema va ser el 1994 a la ciutat de Salamanca (Espanya): la conferència més gran

Cal dir als docents que no dubtin que la seva professió és la més important

que hi havia hagut a la ciutat, en la qual es va produir la [Declaració de Salamanca i marc d'acció sobre necessitats educatives especials](#) que va obrir un nou camí que s'ha seguit els vint-i-sis anys següents. Si llegeixes la declaració veuràs que parla de la importància de tenir societats inclusives. Societats on tothom és valorat, rebut i vist com a algú important. Hem de preparar la propera generació de ciutadans per viure junts. Per això cal dir als docents que no dubtin que la seva professió és la més important, què pot ser més important que preparar els nostres alumnes per ser la millor generació de ciutadans?

Quan els professors arriben a final de mes senten que no són importants, però ho són. Aprendre a viure amb la diferència, aprendre de la diferència, crea uns grans beneficis en generar un sentiment d'innovació a les comunitats. Per exemple, jo visc a Manchester on es parlen prop de

150 llengües diferents a les escoles. Gairebé el 60% dels alumnes són bilingües. Abans pensàvem que això era un problema, però ara veiem que també genera reptes. Aquestes dues darreres dècades hem après que això ens dona una oportunitat d'oferir més riquesa cultural, religiosa o lingüística, que és un gran estímul per aprendre. Particularment a ciutats d'Anglaterra com Londres, Birmingham o Manchester el sistema educatiu ha millorat espectacularment a causa del repte d'utilitzar la diversitat com a estímul per a la innovació.

L'informe "Inclusió i educació: Tots sense excepció" (2020) sobre l'estat de l'educació al món conclou que un obstacle central és la manca de creença en què aquesta sigui possible i desitjable. Quines creu que són les principals barreres dels que encara s'hi resisteixen? Com es podria millorar aquesta visió sobre la inclusió?

És una pregunta difícil, però d'alguna manera és el centre de la meva feina, ja que això implica un tipus de recerca que pren formes diferents. He treballat amb escoles particulars i grups de col·legis. Fa

uns vint-i-cinc anys vaig treballar a Catalunya amb un grup de col·legis per encàrrec de l'administració educativa. Intento treballar amb sistemes educatius per avançar i aprendre'n. Cada experiència és una font d'aprenentatge. Intentaré resumir allò que fem. El context importa. A cada lloc és diferent a causa de la geografia, la història, la cultura, la tradició. Cal començar observant el context particular per decidir per on començar, i començar a diferents llocs, ja que les barreres poden ser diferents. Per a mi és important indagar, explorar el context, recollir evidències estadístiques, i probablement encara és més important la intel·ligència de les evidències qualitatives, que ens ajuda a comprendre el context particular. Actualment, he treballat a Llatinoamèrica, en grups de col·legis a Uruguai i Xile. A cada col·legi es crea un equip de recerca, amb professors

Cal començar observant el context particular per decidir per on començar

que miren les seves pròpies escoles, parlen amb els alumnes, les famílies, i decideixen com tots poden avançar cap a una educació més inclusiva. Penso que des dels centres es pot fer molt i les escoles milloren per elles mateixes.

La política governamental és crucial, si tens un tipus de política semblant a Itàlia o Portugal és més fàcil, ja que hi ha una comprensió comuna que la inclusió és un aspecte essencial de la millora. Si no la tens, com passa, crec, en algunes parts d'Espanya, aleshores és més difícil per als implicats, i es converteix en una lluita, ara progressem, ara retrocedim, i seguim avançant. Però, en general, puc veure clarament el progrés en els darrers trenta anys i crec que el desenvolupament sostenible amb aquest èmfasi en l'equitat i la inclusió està pressionant els governs.

Així lluitem. Crec sobretot que hem de demostrar que és possible. Demostrar que podem crear en aquesta aula, en aquesta escola, en aquesta comunitat un entorn d'aprenentatge més inclusiu.

Com convèncer tot el sistema que el suport als més vulnerables no ha

de disminuir el compromís amb el rendiment de la resta d'estudiants?

Per això utilitzo la paraula lluita. El procés té diferents formes en diferents contextos i llocs. Quan veig determinats països, dubto de dir "mira Finlàndia, mira Portugal". Perquè les circumstàncies són diferents. Finlàndia, per exemple, és un país molt poc poblat que té una tradició particular, però que encara té desafiaments. No hi ha cap lloc al món on aquestes qüestions s'abordin amb un èxit total. Però tenim prou proves per confirmar que quan s'avança per guanyar en inclusió i equitat això té un impacte en el rendiment general de tot el sistema escolar. L'OCDE,

Quan s'avança en inclusió i equitat hi ha un impacte en el rendiment general

que és l'organització que gestiona la cooperació entre els països més rics, ho ha dit clarament. Es demostra que l'equitat és el camí cap a l'excel·lència. Crec que cal utilitzar aquest tipus de proves per involucrar la gent i mostrar que no hi ha secrets. Quan treballo amb els governs, els dic que jo no tindria una política d'inclusió, sinó que la inclusió hauria de ser la política del treball de tots, el principi de totes les polítiques. Crec que aquesta ha estat la feina de Portugal. Hi he estat treballant vint-i-cinc anys, penso que és magnífic el que han aconseguit, i ha estat gràcies a un lideratge polític continuat durant vint anys. La idea d'inclusió "tot alumne importa i importa de la mateixa manera" és central per a una política educativa que permeti avançar. No dic que no hi hagi problemes a Portugal, però l'evidència ho diu, com més inclusius són, són millors els resultats comparatius de l'OCDE (PISA).

Quines estratègies poden ajudar les escoles a anar avançant en el seu camí cap a una inclusió cada

cop més real?

Crec que les escoles han de generar la capacitat de fer preguntes continuament. Què més podem fer? Mai no tindrem una escola totalment inclusiva, sempre hi haurà nens sense prou atenció.

La meta és veure que cada alumne porta amb ell nous reptes. El viatge implica un procés continu, fer-se preguntes i treballar col·laborativament. És a dir, preguntar-nos "Què podem fer per superar les barreres en les quals aquest nen, nena o grup d'alumnes en particular s'estan enfrontant?" És un procés d'aprenentatge cooperatiu per a tota la comunitat educativa del centre. A més, cal lideratge, un equip de persones que considerin important aquest tema i liderin la gent creant un entorn col·laboratiu. Però, més crucial encara és implicar els professors en aquest repte. Els docents són "policymakers" els qui implementen les polítiques realment, els polítics no entenen això. Jo els solc dir "tu com a polític crees la llei educativa, però potser els professors no l'entenen, no hi creuen o la malinterpreten". En tancar la porta de la classe el docent treballa amb els alumnes, aquesta és la veritable educació que reben els alumnes.

Aquest és el motiu pel qual els canvis en educació són tan difícils, es necessita comprensió a tots els nivells del sistema. El nivell més important sense cap dubte, és el docent. Per això proposem crear a les escoles "indagació", que la gent faci preguntes, reculli evidències. Els professors haurien de veure la feina dels uns i dels altres a les seves aules, i conversar sobre la pràctica. El professorat ha de tenir una mirada holística dels alumnes i dels pares, pensar que els poden ajudar a comprendre la situació.

Un bon aprenentatge professional als centres pot servir d'estímul. L'escola no és únicament un indret on els alumnes aprenen, és també un indret on aprenen els adults. Per això

és crucial exigir un lideratge que creï aquesta cultura als centres.

Tenim molts exemples a Espanya o Llatinoamèrica per saber que això passa fins i tot als entorns més desafavorits. El recurs més important el tenim, són els professors, els infants i els pares. Hi són a tots els col·legis del món.

Quin pla de ruta podria traçar per a un professor que vol millorar i no sap per on començar? Què aconsellaria els líders escolars?

Penso que la formació del professorat és un gran repte. Ho he vist a diferents parts del món, és difícil d'entendre, però és així. A mi em sembla que la pràctica a les escoles moltes vegades va per davant que el coneixement universitari i per això crec que els acadèmics haurien de treballar amb les escoles, i adonar-se dels avenços que es fan. Per descomptat, la formació docent s'inicia a la universitat, però ha de continuar durant tot el seu desenvolupament professional, necessita tenir un progrés continu als centres que es reflecteixi a les aules. Els professors necessiten veure altres professors, no amb la

La inclusió hauria de ser el principi de totes les polítiques

intenció d'avaluar, sinó per aprendre els uns dels altres. Als professors els sol costar parlar de la pràctica, ho he vist en molts d'ells, de vegades, especialment els professors amb més experiència, mostren sorpresa i diuen no haver-ho fet mai, i els demano, "fes-ho ara". És normal que no se sol fer per la vida tan intensa que porten amb aules de 25 a 30 alumnes. La majoria de professors treballen amb la porta tancada i sols.

Obrir les portes, que els docents vegin la feina dels seus companys i parlin de la seva feina. El que passa als centres on es treballa així és

Els docents són “policymakers” els qui implementen les polítiques realment

que els professors desenvolupen un llenguatge propi de la pràctica docent, parlen de detalls de la seva pràctica amb els seus col·legues i comparteixen idees. Alhora es tornen més eloqüents amb ells mateixos i més conscients de la seva feina.

Quan parlo de formació docent no parlo de cursos o tallers, parlo de professors ajudant-se els uns als altres a les escoles, de redefinir la pràctica docent. No em refereixo a crear una revolució en la manera com els professors ensenyen, sinó d'ajustaments que fan que una unitat didàctica passi de menys a més inclusiva. Això s'aconsegueix amb detalls, llenguatge, actituds, la manera com els professors fan les preguntes, responen als alumnes, etc. Sabem que “els centres que progressen són col·legis on els professors investiguen contínuament sobre la seva pròpia pràctica de manera col·laborativa”.

Com pot una escola crear una cultura inclusiva a tota la comunitat educativa?

És per això que la política és tan important. Podeu crear el tipus d'entorn que deia, es pot aconseguir i hi ha països que així ho certifiquen.

Tristament, el meu propi país, Anglaterra, no n'és un exemple. Pots veure al meu país ciutats amb magnífiques escoles inclusives, però no a causa de la política educativa, sinó malgrat ella. La nostra política educativa se sustenta en la competició, això és molt perillós i ha esdevingut una tendència internacional. Creem competència entre alumnes, professorat, col·legis, i el motiu és que, segons el govern, la competència eleva els nivells d'exigència. Aquesta idea està profundament instal·lada aquí, a Xile, part dels EUA, Suècia, etc. Sabem per tots aquests contextos que l'únic que fa és augmentar la segregació perquè la competició crea guanyadors, i l'única manera de fer-ho és creant perdedors. Això potser funciona en àmbits comercials. No podem tenir un sistema educatiu dissenyat per crear el fracàs, això és extremadament perillós en termes d'equitat que és el

que intentem aconseguir.

Fa uns anys vam desenvolupar aquí a Anglaterra, un grup de col·legues i jo, un marc de referència anomenat [“Índex d'inclusió: desenvolupant l'aprenentatge i la participació en les escoles”](#). Aquest text ajuda que allò que els col·legis diuen que fan es correspongui amb el que realment fan. Però, sobretot, tracta sobre aspectes culturals, creences i valors que fan progressar les polítiques inclusives en pràctiques reals. En el camí cap a la inclusió sempre hi ha un canvi en el sistema de creences de l'escola. Es desenvolupa així el que anomenem una cultura inclusiva. Per això és un viatge que cada centre ha de fer en particular.

La competició aviva la segregació creant guanyadors a base de crear perdedors

Com pot una escola inclusiva afavorir la implicació de les famílies i ajudar-les en la seva tasca educativa?

Aquest és un tema interessant, la pandèmia ho ha demostrat de forma

òbvia, però les evidències són molt diferents segons els llocs. La crisi mundial va estimular la cooperació entre famílies i col·legis. Per exemple a Anglaterra ara hi ha més relació entre les famílies i el col·legi. I espero que la majoria d'aquestes formes noves de relació continuïn. És clar que les famílies són escola i les escoles són família i hem d'aprendre com fer-ho perquè sigui així.

Hi ha una altra pressió a les escoles, una de les més grans, i és la de trobar temps. Els professors sempre ho diuen i hi estic d'acord. La meva resposta és: el temps és la moneda que fem servir per dir si una cosa és important o no. Tothom està molt ocupat en una escola, però és important trobar temps. És desitjable que els professors treballin amb les famílies i amb altres escoles. Crec que el potencial de les xarxes de col·legis és molt important. Això et permet avançar de manera que aconseguiràs trobar temps.

Les famílies són escola i les escoles són família i hem d'aprendre com fer-ho perquè sigui així

Sabem que és difícil trobar temps. A Portugal, per exemple, els col·legis treballen en clústers, grups de centres amb algú que dirigeix cada grup. Això els permet disposar de més suport i experiència per avançar dins del sistema.

La idea de xarxes col·laboratives de col·legis és un altre aspecte crucial per a crear la capacitat de progressar. Les escoles poden aprendre de si mateixes, professors aprenent els uns dels altres, professors aprenent dels seus alumnes escoltant-los, col·legis treballant amb altres col·legis en xarxes col·laboratives. I centres treballant més enllà de la porta, amb la comunitat, les universitats, les empreses, les administracions; hi ha infinites possibilitats.

La qüestió és unir tothom, per

això el lideratge és molt important. Un lideratge a l'àmbit de l'escola, de classe, però també entre la comunitat. Hi ha d'haver coordinació a escala local.

Quan s'estableixen bones relacions de treball amb les famílies, s'aconsegueix resoldre problemes de forma col·laborativa. Quan els docents diuen a les famílies "no t'has de preocupar dels teus fills, jo me n'encarrego, ajuda'm a comprendre la situació i pensar com avançar" i les famílies reconeixen l'experiència del professorat i volen aprendre, s'obre un procés de col·laboració, però també de respecte mutu i aprenentatge. Quan això funciona, i no pretenc dir que sigui fàcil, realment funciona.

Per a finalitzar, en quin sentit han de canviar els sistemes educatius i ens podria donar algun consell per començar a eliminar alguna de les barreres que solen bloquejar el canvi?

El meu viatge pel camí de la inclusió m'ha conduït els darrers anys a interessar-me per canviar el sistema educatiu. Encara treballo amb un grup de col·legis i em mantinc relacionat amb la pràctica perquè és un aspecte crucial. Però veig que necessitem maneres més efectives de desenvolupar sistemes educatius. He estat afortunat i en els darrers quinze anys he estat involucrat en iniciatives a gran escala, a Londres, a Manchester, a Gal·les.

Actualment, estic treballant en un projecte a la ciutat de Dundee a Escòcia, que hem anomenat "Tot alumne Dundee importa", treballem amb totes les escoles de la ciutat. El que hem fet és donar suport a les autoritats educatives i a cada escola.

El temps és la moneda que fem servir per dir si una cosa és important o no

Les xarxes de col·legis col·laboratives són crucial per crear capacitat de progrés

En vuit hem creat equips d'indagació formats per professorat que investigava cada centre, desenvolupant estratègies que els donem. Les escoles treballen en grups de tres, es reuneixen regularment i hi treballen, per descomptat també treballen amb les famílies i comunitats àmplies. Penso que aquest és el camí per avançar. En cada context particular cal desenvolupar una estratègia que implica canvis a tots els nivells, des de l'organització més formal, al de l'escola i la classe.

Crec que en el llibre "Change Education Systems: A Research-based Approach", els meus col·legues i jo descrivim els nostres esforços incloent-hi els nostres fracassos, perquè n'hi ha alguns, són interessants i ens han permès aprendre. Expliquem com dur a terme el canvi del sistema pel que fa a la inclusió i l'equitat. Crec que hem après molt en aquesta experiència. Però recorda, el context importa. Va ser diferent a Anglaterra que a Gal·les. És diferent a Catalunya que a l'Uruguay. Cada lloc té la seva història, tradició, reptes, i també diferents fortaleces a partir de les quals es pot avançar. Per això cal lideratge a cada lloc i per això aquest llibre explica els diferents casos, perquè la gent pugui aprendre d'aquesta experiència.

